

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātņieku savienības, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

1 (105)

1996. gada janvāris

Lēni, bet neatlaidīgi ejam augšup

Uz jautājumiem atbild akadēmīks IVARS KNĒTS,

Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētājs, Rīgas Tehniskās universitātes zinātņu prorektors

1. KĀDAS ZĪMES AIZVADĪTAIS GADS IR ATSTĀJIS LATVIJAS ZINĀTNES DZĪVĒ UN AUGSTSKOLU DARĪBĀ?

Gada sākums bija daudzsološs. Pirmo reizi, kopš atjaunoja Latvijas valstīs, budžets bija apstiprināts jaunepriekšējā gada beigās. Zinātne, pateicoties Ministru prezidenta Māra Gaiļa atbalstam un Saeimas pozitīvajam balsojumam, bija saņemusi 90% no plānotā finansējuma.

Atbilstoši jaunajam likumam par budžetu var būti plānoši arī atstātības finansējums. Latvijas Zinātnes padome to nēma vērā. Sākām finansēt 5 jaunas ilgtermiņa pētniecības programmas. Piešķīrām Latvijas Zinātnes padomes stipendijas 40 labākajiem doktorantiem. Varējām sniegt atbalstu starptautiskajā sadarbībā, daļēji finansējot starptautisku konferenču organizēšanu Latvijā, apmaksājot Latvijas zinātnisko organizāciju iestāšanās un daļības maksas starptautiskās organizācijās, Latvijas zinātnieku dalības maksu starptautiskās konferencēs, kā arī Latvijas zinātnieku līdzdalību atsevišķās starptautiskās programmās. Palīdzējām segt izdevumus jaunu studiju programmu un lekciju kursu izstrādē, kas veicinātu augstākās izglītības un zinātnes integrēšanos. Mēģinājām kaut nedaudz palīdzēt tām augstskolām un zinātniskajiem institūtiem, kuriem bija lētas grūtības ar infrastruktūras izdevumu apmaksu.

Taču mūsu plāni drīz vien sabruka, jo, sākot ar maija mēnesi, Finansu ministrija augstskolām un, it sevišķi, zinātnei piešķīra nepamatoti mazu finansējumu.

Oktobrī tika apstiprināts samazinātais valsts budžets. Rēķinot par atstātību pret šo samazināto budžetu, Finansu ministrija joprojām ir parādā zinātniekim gan-drīz 700 000 latu.

Viss šis haoss ar finansējumu ir, protams, atstājis ne-pārkamas pēdas: daudz kas ir palicis pusdarīs, daudzas labas leceres tā arī ir palikušas tikai ideju līmeni, daudz augstskolu mācības spēku un zinātnieku ir teikuši ar dievas savai zinātniskajai darbībai, kurai bija veltīta visa viņu līdzīnējā dzīve, daudz jauno augstskolu beigušo talantu, uz kuru lenākšanu augstskolu mācību spēku un zinātnieku rindās mēs tā cerējām, ir devuši priekš-roku cītām dzīves jomām.

Jāatzīmē tomēr viens pozitīvs moments: neraugoties uz visu iepriekš minēto, jaunaunes tieksmē uz izglītību sāk atkal pieaugt un konkursā, lai iegūtu tiesības studēt augstskolā, klūsti arvien lielāks. Jaunieši sāk saprast, ka viss ir viņu pašu rokās un tālākās dzīves pamati tiek likti tieši tagad, jaunībā.

2. ĽOTI DAUDZ ZINĀTNIEKI IR RUNĀJUŠI PAR SMA-GO FINANSIĀLO SITUĀCIJU ZINĀTNES LAUKĀ. VAI ZINĀTNIEKI, TEIKSIM, LATVIJAS GUDRĀKĀS GALVAS, IR IZSTRĀDĀJUŠI KĀDUS KONKRĒTUS PROJEKTUS, KĀ UZLABOT EKONOMISKO SITUĀCIJU VALSTI, TĀDAD, ARĪ ZINĀTNĒ?

Jāsaka, ka augstskolu mācību spēki un zinātnieki savu «ēnu» kabinei, lai risinātu valstīkās problēmas, pagaidām vēl gan nav veidojuši. Bet varbūt tiešām vajadzētu. Līdzīnējē valdības veidotāji taču galvenokārt rūpējās par savu frakciju šauro interešu plašu pārstāvniecību, nevis par profesionālu, spējīgu cilvēku iesaistīšanu valdības sastāvā.

Sadarbība ar iepriekšējo valdību un Saeimu reizēm bija visai konstruktīva. Zinātnei ir piedalījušies daudzās un dažādās darba grupās jaunu koncepciju un programmu izstrādē, darbojušies kā eksperī, sniegusi dažādās konsultācijas, taču daudzas leceres bez reālas finansiālās bāzes tā arī palika tikai ideju līmeni.

Nesen, gada nogalē, Latvijas Zinātnes padome rīkoja speciālu konferenci par budžeta veidošanas problēmām, jo tās šogad bija vislielākās. Interesanti atzīmē, ka tajā piedalās daudz dažādu organizāciju pārstāvji, taču nebija vienīgi Finansu ministrijas Budžeta departamenta darbinieku... Acīmredzot, viņiem šīs problēmas maz interesē.

3. KĀDA IR ZINĀTNES DAĻA MŪSU VALSTS BU-DŽETĀ?

Speciāla komisija, kurā bija Latvijas Zinātnes padomes (LZP), Izglītības un zinātnes, Finansu, Ekonomikas un citu ministriju pārstāvji, izstrādāja koncepciju par Latvijas zinātnes finansēšanas sistēmas pilnveidošanu. Viena no LZP pamaņostādnēm bija prasība

leplānoši zinātnei nākošnē noteiktu procentu no valsts budžeta — apm. 3—3,5%. Vislielākie iebildumi pret šo priekšlikumu bija Finansu ministrijas pārstāvjiem. Jāatzīmē, ka viņi bija arī kažegoriski pret atsevišķa infrastruktūras finansējuma piešķiršanu zinātniskajām organizācijām: karam pašam esot jānopelna nauda šādiem izdevumiem.

1995. gada samazinātajā budžetā Latvijas zinātnei kopumā ir piešķirti 1,56%. Mūsu ieteikums ir censīles šo procentuālo daju pakāpeniski palielināt, lai 3—3,5% robežu sasniegtu 4—5 gados.

Atstātījās valstīs šis procents ir dažāds un svārstīs robežas no 3—5%. Jāatzīmē, ka šajās atstātījās valstīs lielu leguldījumu zinātnes augšupejā, parālēi budžeta finansējumam, dod gan militārie pētījumi, kas tomēr pēdējos 8 gados ir strauji samazinājušies, gan industrijas apmaksātie pētījumi. Par nožēlu, mūsu valstī zinātnes letilpīga ražošana tikai lēnām un ar lielām grūtībām sāk atkal atdzīmēt. Tāpēc bieži vien dzirdētie pārmetumi, ka zinātnē pati sev neko nepelna, ir bez reāla seguma. Bez finansējuma un augstvērlīgas ražošanas bāzes ne-kāda zinātniskā ideja nopietnu realizāciju neatradīs. Jāatzīmē, ka Latvijā uz vienu ledzīvotāju zinātnei no budžeta tiek iztērēti 4,6 ASV dolāri (USD), bet Dāniā uz vienu ledzīvotāju zinātnei tiek iztērēts 298, Zviedrija — 482, ASV — 620 USD.

4. UZ KĀDU STARPTAUTISKU ATBALSTU VAR CE-RĒT MŪSU ZINĀTNIEKI?

Pārējā vienīgi reālie sadarbes projekti, no kuriem Latvijas zinātnieki legūst papildus finansējumu, ir piedalīšanās starptautiskajās programmās, tādās kā COPERNICUS, PECO, TEMPUS u. c. Pēdējos divos gados Latvijas zinātnieki lielu individuālu palīdzību saņēma arī no Starptautiskā Zinātnes fonda (ISF), kuru finansē multi-miliardiski Džordžs Soross. Taču šogad ISF uzstādīja prasību, ka Latvijas valdībai no savas puses jāgarantē 34 ISF izraudzītajiem pētniecības projektiem tikpat liels finansējums, kādu piešķir ISF. Šāda vienošanās tika parakstīta un Latvijas puse savu daļu 197 439 latu apmērā ir jau piešķirusi. Pamatojoties uz LZP kategorisku pieprasījumu, tika nolemts, ka šo Latvijas finansējumu var izmantot tikai zinātniskās aparātūras un zinātnisko komandējumu apmaksai. Dilemžēl palīdzību no šī fonda turpmāk vairs nesaņemsim.

5. VAI JŪS NEPASTĀSTĪTU, LŪDZU, PAR NACIONĀLAJĀM PROGRAMMĀM, KURAS IR IZSTRĀDĀJUŠI ZINĀTNIEKI UN TO, KĀ TĀS REALIZĒJAS DZĪVĒ?

Atbilstoši zinātnes finansēšanas sistēmai, 54,8% no zinātnes budžeta tiek izmantoji atsevišķu fundamentālo un lietišķo pētniecības projektu atbalstam. Šī finansējuma, jeb t. s. grantu, lietderīgumu izvērtē vienas zinātnes nosares eksperī komisija. Taču sākot ar pērno gadu LZP izsludināja konkursu uz 5 jaunām ilgtermiņa (dažreiz sākumā arī par nacionālām) pētniecības programmām: 1. LATVIJAS DABAS RESURSI UN EKOLOGISKĀ STABILITĀTE; 2. LATVIJAS IEDZĪVOTĀJI UN TAUTAS VESELĪBA; 3. LETONIKA; 4. SOCIĀLĀ ATĀSTĪBĀ UN SOCIĀLĀ DROŠĪBA; 5. LATVIJAS ZINĀTNISKĀS UN TAUTSAIMNIECISKĀS PRODUKCIJAS KONKURĒTSPEJA.

Uz plašā konkursa pamata, kuru izvērtēja speciālās komisijas, kas apvienoja pārstāvju no dažādām zinātnes nozarē eksperī komisijām, tika izraudzīti potenciāli visspēcīgākie dažādu organizāciju kopprojekti un tām tika piešķirti atstātībīcīs finansējumi. Tā, piemēram, 1. programmā tika leiktauti 3 apakšprojekti, kuru izpildē piedalās dažādās organizācijas: Latvijas mineralāls izejvielas un to izmantošanu (RTU, LU, Neorganiskās ķīmijas institūts); Augstas kvalitātes koksnē un citu meža produktu nepārrauftas un paplašinātās atrašošanas pamatojums Latvijā («Silava», Koksnēs ķīmijas institūts); Latvijas ekosistēmas bioloģiskie resursi un to salīmiecības izmantošanas optimizācija (LU, LU Hidroekoloģijas institūts, Bioloģijas institūts). Šādu programmu darbības koordinēšanai tiek veidotas speciālās Programmu padomes.

Taču naudas trūkumu dēļ visas šīs programmas finansētas tikai 35—40% robežas. Tāpēc sagaidīt kaut cik nopielns rezultātus šo Latvijai tāk būtiski svarīgo problēmu risināšanā mēs šogad vēl nevarām, lai gan daudzi zinātnieki darbus projektu ietvaros veica arī bez jebkādas maksas.

6. VAI ARĪ JUMS PAŠAM ATLIEK LAIKA NODOTIES ZINĀTNĒ!

Godīgi sakot, laika zinātniskajai darbībai atliek daudz mazāk nekā es faktiski gribētu. Manā vadībā strādā RTU Biomateriālu un biomehānikas profilinstītūts, kurā veicam pētījumus par dažādu bioloģisko audu deformējām un sabrukumu, kopā ar RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultātes speciālistiem izstrādājam jaunus biomateriālus, t. i., materiālus bojāto bioloģisko audu aizvlevošanai. Pēdējā laikā daudz uzmanības plegriežam sprieguma un deformāciju stāvokļa analīzei sistēmā, kurās kopā ar dabīgajiem audiem «strādā» dažādi mākslīgie materiāli. Mūsu paveikto un lespējas nākotnē augstu novērtēja starptautiskā eksperīzē, kuru organizēja un finansēja Dānijas Zinātnes padome. Kā joti būtisku atzinību jāvērtē arī mūsu profiliinstītūta saņemtās Eiropas Savienības TEMPUS projekta finansējums, kurā Latviju pārstāvējām kopā ar Latvijas Medicīnas akadēmijas Stomatoloģijas institūtu. Šis projekts deva daudz, lai varētu sekīgi sagatavoties maģistrantu apmācībai uz mūsu profiliinstītūta bāzes.

Kafru gadu mēgīnu atrast lespēju piedalīties vairākās starptautiskās konferencēs. Jāsaka gan, ka līdz šim vēl ne reizi neesmu šo konferenču apmeklēšanai izmantojis LZP grantu vai RTU līdzekļus. Mēgīnu atrast dažādus sponsorus, kaut gan tas nemaz nav viegli.

No pēdējā laika lielākajiem starptautiskajiem pasākumiem jāmin Pasaules 2. Biomehānikas kongress Amsterdamā, kurā piedalījos gan šā šī kongresa Starptautiskās orgkomitejas loceklis, gan kā Pasaules Biomehānikas padomes (World Council of Biomechanics) loceklis, vienlaicīgi nolasot arī divus referātus par mūsu kopējiem pētījumiem.

Jautājumus uzdeva HELĒNA GRĪNBERGA

1996. gada 17.—19. janvārī Rīgā notiks XVIII Baltijas zinātņu vēstures konference, veltīta

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS UN BALTIJAS VALSTU NACIONĀLO UNIVERSITĀŠU DIBINĀŠANAS ATCEREI.

Plenārsēdē un noslēguma sēdē tiks nolasīti sekojoši referāti:

Jānis STRADINŠ, Latvija.

Science in a Big Country an a Small Country: Example of Latvia.

Karl SIILIVASK, Estland.

Der Übergang der Universität Dorpat (Juryev) zur Estnischen Universität Tartu.

Juozas Algimantas KRIKSTOPAITIS, Lithuania.

University as upbringer of cultural open-mindedness: evolution of the Lithuanian Case.

Anton LEIKOLA, Finland.

The role of the University in the history of Finland.

Juozas Algimantas KRIKSTOPAITIS, Lithuania, Karl SIILIVASK, Estonia, Jānis STRADINŠ, Latvia.

Academies of Sciences of the three Baltic States: their genesis, development, present and scientific cooperation.

Konferēcē veltītus materiālus lasiet 2. un 3. lpp.

LATVIJAS ZINĀTNU AKADĒMIJAI — 50

HRONIKA*

1951. GADS

25. janvārī ZA Prezidija sēdē pieņem lēmumu par akadēmijas Izdevniecības dibināšanu.

Ar LPSR Ministru Padomes 27. janvāra lēmumu Zinātnu akadēmijas darba uzlabošanai izdara strukturālās pārmaiņas:

— nodibina Bioloģijas institūtu;

— Uztura institūtu apvieno ar Bioloģijas un Eksperimentālās medicīnas institūtu un izveido Eksperimentālās medicīnas institūtu;

— Fizikas un matemātikas institūtu reorganizē par Fizikas institūtu;

— Enerģētikas un mašīnbūvniecības institūtu reorganizē par Enerģētikas un elektronikas institūtu;

— Ģeoloģijas un ģeogrāfijas institūtu reorganizē par Ģeoloģijas un derīgo izrakteņu institūtu;

— Folkloras institūtu pārdēvē par Etnogrāfijas un folkloras institūtu;

— Ģeoloģijas un derīgo izrakteņu institūtu pievieno Tehnisko zinātņu nodajai;

— Dabas, medicīnas un lauksaimniecības zinātņu nodaju pārdēvē par Bioloģijas un lauksaimniecības zinātņu nodaju.

8. februārī notiek akadēmijas darbinieku Pilnsapulce, veltīta pieciu gadu darba atcerēi.

26. marī ZA Pilnsapulcē ievēl 12 tēstenos locekļus un 9 korespondētāloceklus.

12. aprīlī ZA Pilnsapulcē pārvēl akadēmijas vadību: par prezidentu ievēl J. Peivi, par viceprezidentiem — A. Kirhenšteina un F. Deglavu, par akadēmiķi sekretāru P. Valeskalnu.

10. maijā ZA Eksperimentālo vitamīnu rūpītu nodod ZA Eksperimentālās medicīnas institūtam.

26. novembrī notiek Zinātnu akadēmijas zinātniskā sesija, veltīta Rīgas 750 gadu jubilejai.

1952. GADS

10. janvārī nodod Pūres dārkopības izmēģinājumu staciju ZA Bioloģijas institūta rīcībā.

9. aprīļa ZA Prezidija sēdē noklausās Bioloģijas un lauksaimniecības zinātņu nodajas ziņojumu par Mikrobioloģijas institūta Serumstacijas likvidāciju.

5. jūnijā ZA Prezidija sēdē izsniedz diplomas un nozīmes Stājīna prēmijas laureātiem tēstenajiem locekļiem A. Šmitam un A. Kalniņam un korespondētāloceklim S. Hilleram.

18. septembrī notiek ZA svinīga sēde, veltīta viceprezidenta A. Kirhenšteina 80 gadu jubilejai.

7. decembrī notika ZA zinātniska konference, veltīta Tautas rakstnieka Andreja Upīša 75 gadu jubilejai.

1953. GADS

22. februārī notiek ZA svinīga sēde sakārā ar tēstenā locekļa J. Endzelīna 80 gadu jubileju.

11. jūnijā ZA Prezidijs nolemj organizēt Vissavienības Botānikas biedrības Latvijas PSR nodaju.

25. jūnijā ZA Prezidijs pieņem lēmumu, ka visām akadēmijas iestādēm lietvedība kārtojama latviešu valodā.

1954. GADS

27. janvārī ZA Prezidija sēdē pieņem lēmumu par Misiņa bibliotēkas pievienošanu ZA Fundamentālai bibliotēkai.

30. oktobrī LPSR Zinātnu akadēmiju apmeklē Rumānijas delegācija.

1955. GADS

No 17. līdz 20. janvārim Rīgā notiek Baltijas republiku un Baltkrievijas PSR Zinātnu akadēmiju apspriede par lauksaimniecības zinātnes koordinācijas jautājumiem.

No 22. līdz 26. martam Rīgā notiek Vissavienības saņaksme par mikroelementu pielietošanu un nozīmi.

3. novembra ZA Prezidija sēdē nolemj likvidēt Etnogrāfijas un folkloras institūtu.

8. decembrī nodibina ZA Dabas aizsardzības komisiju.

14. decembrī PSRS Medicīnas akadēmija piešķir N. Gamaleja prēmiju tēstenajam loceklim A. Kirhenšteinam.

1956. GADS

No 20. jūnija līdz 4. jūlijam Rīgā strādā PSRS Zinātnu akadēmijas komisija, kura pārbauda LPSR ZA institūtu zinātniski pētniecisko darbu, nosaka akadēmijas galvenos zinātniskos virzienus un iestaka dibināt Organikās sintēzes institūtu, Mašīnbūvniecības institūtu, Botānisko dārzu un Fizikas institūta astronomijas sektori izveidot par paistāvīgu vienību.

12. jūnija ZA Prezidija sēdē nolemj Augsnes zinātņu un zemkopības institūtu, Zootehnikas un zoohigienas institūtu, Pūres dārkopības izmēģinājumu staciju, Krimuldas zinātniskās pētniecības saimniecību un Skanagāju laboratoriju nodot LPSR Lauksaimniecības ministrijas pakļautībā, bet Meliorācijas institūtu ar 3 izmēģinājumu stacijām (Pēterlauku, Pēternieku un Beibežu) — LPSR Galvenajai meliorācijas pārvaldei.

2. augustā ZA Prezidijs nolemj dibināt ZA Botānisko dārzu uz Salaspils augļu un ogu audzēšanas izmēģinājumu dārza bāzes.

22. augusta ZA Prezidija sēdē nolemj Bioloģijas un lauksaimniecības zinātņu nodaju pārdēvēt par LPSR ZA Bioloģijas zinātņu nodaju.

20. decembrī ZA Prezidija sēdē pieņem lēmumu par

Organiskās zintēzes institūta dibināšanu ar 1957. gada 1. janvāri.

1957. GADS

18. septembrī notiek ZA un Mikrobioloģijas institūta zinātniska konference, veltīta ZA tēstenā locekļa A. Kirhenšteina 85 gadu jubilejai.

3. decembrī notiek ZA, LVU un Latvijas Padomju Rakstnieku savienības zinātniska jubilejas konference, veltīta LPSR tautas rakstnieka ZA tēstenā locekļa A. Upīša 80 gadu jubilejai.

12. decembra ZA Prezidija sēdē nolemj ar 1958. gada 1. janvāri ZA Fizikas institūta Astronomijas sektori pārveidot par ZA Astrofizikas laboratoriju.

1958. GADS

Arī 1. janvārī ZA Mašīnpētīšanas laboratoriju pārorganizē par LPSR ZA Mašīnpētīcības institūtu.

1. janvārī iznāk ZA avizes «Latvijas zinātnieki» 1. numurs.

2. janvārī par LPSR viceprezidentu ievēl ZA tēstenā loceklī K. Plaudi.

Ar 16. janvāra ZA Prezidija lēmumu pārdēvē ZA Arhitektūras un celtniecības institūtu par LPSR celtniecības un arhitektūras institūtu.

30. janvārī ZA Prezidija sēdē nodibināt pie ZA Prezidijs LPSR Dabaszinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālo grupu.

22. maijā notiek LPSR ZA Pilnsapulce, kurā ievēl 4 tēstenos locekļus un 6 korespondētāloceklus.

6. un 7. jūnijā Rīgā notiek starprepublikāns apspriede par Baltijas padomju republiku dabaszinātņu un medicīnas vēstures pētīšanas jautājumiem.

12. jūnijā ZA Prezidija sēdē pieņem lēmumu par ZA Eksperimentālās vitamīnu rūpīcas reorganizāciju, pārveidojot to par Organiskās sintēzes institūta Eksperimentālo rūpīcu.

8. jūlija ZA Prezidija sēdē nolemj no 1959. gada 1. janvāra organizēt Kokneses ķīmijas un tehnoloģijas institūtu. Tai pašā sēdē nolemj izveidot ZA ķīmijas zinātņu nodaju.

2. oktobra ZA Prezidija sēdē nolemj nodibināt ZA ķīmijas un ģeoloģijas zinātņu nodaju.

31. oktobrī ZA Prezidijs nolemj noorganizēt pie LPSR ZA Vissavienības mikrobioloģijas biedrības Latvijas nodaju.

Sāk izdot krājumu «Zvaigžņotā debess».

1959. GADS

19. februārī ZA Prezidijs nolemj dibināt Vissavienības biokīmijas biedrības Latvijas nodaju «Latvijas biokīmiku biedrība».

No 24. līdz 28. aprīlim Zinātnu akadēmija organizē zinātnisku konferenci «Jaunlatviešu kustības šķiriskā būtība un tās vēsturiskā nozīme», kas izsauc plašu sabiedrības rezonānsi.

13. augustā ZA Prezidija sēdē nolemj pārdēvēt ZA Vēstures un materiālās kultūras institūtu par ZA Vēstures institūtu.

3. decembrī ZA prezidentu J. Peivi atbrīvo no darba sakārā ar viņa ievēlēšanu par LPSR Ministru Padomes priekšsēdētāju.

1960. GADS

11. februāra ZA Pilnsapulcē par Zinātnu akadēmijas prezidentu ievēl tēstenā loceklī K. Plaudi, par viceprezidentu tēstenā loceklī P. Valeskalnu.

Ar 1. jūniju nolemj dibināt Elektronikas un skaitļošanas tehnikas institūtu.

13. jūnijā ZA Pilnsapulcē ievēl 2 tēstenos locekļus un 4 korespondētāloceklus. Par ZA akadēmiķi sekretāru ievēl V. Samsonu. Ar ZA Pilnsapulces lēmumu ekonomistam P. Dzērvem atņem LPSR ZA korespondētāloceklī nosaukumu par pieļautajām «nopietnām revizioņistiskā rakstura kājām».

Ar 1. oktobra nolemj reorganizēt Mašīnbūves institūtu par ZA Automātikas un mehānikas institūtu.

LPSR Zinātnu akadēmijas korim piešķir Latvijas PSR Tautas kora nosaukumu.

1961. GADS

Ar LPSR Ministru Padomes atļauju ZA Enerģētikas un elektronikas institūtu pārdēvē par ZA Enerģētikas institūtu un ZA Ģeoloģijas un derīgo izrakteņu institūtu — par ZA Ģeoloģijas institūtu.

20. jūlijā Rīgā atklāj P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju.

9. oktobrī iedarbina Salaspils atomreaktoru.

30. novembrī ZA Prezidija sēdē nolemj dibināt Enerģētikas institūta Eksperimentālo elektronikas un mehāniku rūpīcu.

21. decembrī ZA Prezidija sēdē nolemj izveidot Radioizotopu laboratoriju.

Sāk iznākt «Latvijas PSR Zinātnu akadēmijas Vēstis. ķīmijas sērija».

1962. GADS

Novembrī Rīgā notiek IV Starptautiskā Baltijas zinātnes vēsturnieku konference.

1963. GADS

Ar 1. aprīli ZA Eksperimentālās un klīniskās medicīnas institūtu nodod PSRS Medicīnas Zinātnu akadēmijas pārziņu.

11. maija ZA Prezidija sēdē nolemj izdot LPSR Mazo enciklopēdiju.

Ar 1. jūniju likvidē ZA Automātikas un mehānikas institūtu un Cetlniecības un arhitektūras institūtu. Ar 11. maija ZA Prezidija lēmumu uz šo institūtu un RPI plastikuma problēmu laboratorijas bāzes organizē Polumēru mehānikas institūtu.

Izpildot LPSR Valdības lēmumu:

— ZA Ģeoloģijas institūtu nodod PSRS Valsts ģeoloģijas komitejai;

— ZA Radioizotopu laboratoriju — PSRS valsts Atomenerģijas izmantošanas komitejai;

— ZA Ekonomikas institūta tiesību zinātnu sektorū — P. Stučkas Latvijas Valsts Universitātei;

— ZA Automātikas un mehānikas institūta metināšanas procesu teoriju laboratoriju — RPI;

ZA Mežsaimniecības problēmu un Kokneses ķīmijas institūta mežsaimniecības daļu — LPSR mežsaimniecības un mežrūpniecības ministrijai;

— J. Raiņa Valsts literatūras muzeju — LPSR Kulturnas ministrijai;

— Mežu pētīšanas staciju «Kalsnava» — LPSR Mežsaimniecības un mežrūpniecības ministrijai.

Ar 1. jūliju nodibina ZA Kokneses ķīmijas institūtu.

1964. GADS

Ar 19. februāri ZA rīkojumu nodibina ZA Speciālo projektfēšanas un konstruktörū biroju.

2. jūnijā ZA Prezidijs apstiprina Vissavienības žurnālu — «Химия гетероциклических соединений», «Механика полимеров», ил. «Магнитная гидродинамика» redkolēģijas.

2. jūlijā ZA Prezidija sēdē nolemj pārveidot ZA Astrofizikas laboratoriju par ZA Radioastronomijas observatoriju ar bāzi Baldone.

22. oktobra Prezidija sēdē nolemj ZA Mikrobioloģijas institūta dibinātāja tēstenā loceklī akadēmiķi A. Kirhenšteina piemiņas saglabāš

JĀNIS STRADINŠ

LATVIJAS ZINĀTNU AKADEMĪJA (1951.—1964.)

Virsakstā minētie gadi — 1951.—1964. — tiek izdāti kā atsevišķs posms LZA vēsturē sekojošu iemeslu dēļ. Pirmkārt, šajā laika posmā galīgā veidā izveidojās LZA «organisms», tā ZA institūtu un paliņiestāžu struktūra, kas — ar visai nelielām izmaiņām — saglabājās līdz LZA pārīpāršanai par «personālakadēmiju» 1992. gadā. Otrkārt, šajā laikā notika Latvijas PSR ZA integrācija vienotās «padomju zinātnes» sastāvā, kas pirmajā ZA pastāvēšanas piecgadē izpaužas vēl tikai kā daļa LZA pārorientēšanās no Latvijas vajadzībām uz «lielo zinātni». Norisa pakāpeniska saistīšanās ar PSRS militāri rūpniecisko kompleksu, kādas pirms tam Latvijas ZA vispār nebija. Treškārt, šajā laikā notika ZA materiālās bāzes nostiprināšanās — galveno ēku (gan ZA, gan tās institūtu), Salaspils atomreaktora, Botāniskā dārza, Baldones Radioastronomikas observatorijas celtnečība, sākās institūtu apgāde ar tiem laikiem (padomju apstākļiem) modernu aparātu. Ceturtkārt, notika ZA un tās institūtu gandrīz pilnīga atšķiršanās no Latvijas augstskolām, jo ZA institūtiem nu bija gan savi korpusi, gan savi pētnieki (lielākoties kvalificētāi nekā augstskolās strādājošie) un nebija vairs vajadzības pēc profesoriem — amatū savienotājēm un vecajām universitāšu telpām. Latvijas zinātne uz ilgiem gadiem koncentrējās g. k. ZA un tās institūtos, kas kļuva par vietējās zinātnes «galveno štābu», kur centās kopēt PSRS ZA struktūru un garu. Sakarā ar PSRS panākumiem militāri rūpniecisko zinātņu jomā un «kosmosa iekarošanā» būtiski pieauga finansējums fundamentālajām dabas un eksaktajām zinātnēm, un tās galvenokārt koncentrējās PSRS ZA un savienoto republiku zinātņu akadēmijās (ja atskaita, protams, «slēgtos» vai «puisslēgtos»), ar militārajiem resorjiem tieši saistītos «nozaru institūtus», kādi Latvijā kopš 60. gadu vidus izveidojās samērā nelielā skaitā; savukārt krasī samazinājās investīcijas augstskolu zinātnei, ko uzskatīja par otršķirīgu, «katedru zinātni».

Aplūkojamā posma pirmie gadi sakrīt ar Stalīna režīma beigu posmu, kad bruņota pretestība režīmam Baltijas republikās bija jau salauzta, deportāciju un arestu vilnis bija pierimis, kaut arī potenciāli iežīmējās jauni terora uzplūdi sakarā ar «auktā kara» apogeju un ebreju — cionistu vajāšanām, kas savā tālākā attīstībā potenciāli būtu varējuši skart arī tādas PSRS «nacionālās minoritātes» kā latviešus. T. s. «franču grupas» locekļu aresti skāra arī ZA bijušās darbinieces S. Sirsoni un M. Grīnfeldi, 1953. g. tika apcietaņāts ZA Fizikas un matemātikas institūta bijušais zinātniskais sekretārs J. Eiduss. Turpinājās jau iepriekšējā nodaļā apcerētā «burzūāziski nacionālistisko elementu» kritika, 1951. gada 15. novembrī no Valodas un literatūras institūta direktora amata un Sabiedrisko zinātņu nodaļas biroja locekļa pienākumiem bija spiests atlūgties pat Andrejs Upīts (viņa vietā nāca bij. LKP CK aparāta darbinieks E. Svīpulis — Sokols). Kas attiecas uz pirmā sastāvu «vecākiem» ZLA akadēmiķiem, tad kopš 1951. gada no jebkādiem pienākumiem ZA vadībā (prezidijs, nodaļu birojos, institūtu vadībā, žurnālu redkolēģijās u. tml.) jau bija atstādināti P. Lejins, J. Endzelīns, A. Krūmiņš, E. Štālbergs, P. Stradiņš, viņu līdzdalība ZA darbā kļuva tīri formāla (amatos bija palikuši vienīgi A. Kirhenšteins un A. Kalniņš). Uz skatuves uzņāca citā akadēmiku paaudze (vadībā gan palielot J. Peivem, A. Šmitam, P. Valeskalnam), ar citu mentalitāti un vērtību orientāciju. To veidoja galvenokārt no PSRS iebrakušie zinātnieki, pārsvār tomēr latviešu tautības — K. Plaude, J. Bērziņš, J. Krastiņš, Alfrēds Ozols, R. Pelše, N. Kovalevskis, K. Stradiņš, P. Odincovs, V. Sergejeva, I. Kirko, J. Bergmanis, K. Sprīngis u. c., kuru skaitā, saprotams, bija arī tāti, nopielni zinātnieki (L. Liepina, J. Zutis, P. Gerke), kas tika bagātinājuši Latvijas zinātni.

Tiesa, ZA vadībā visu laiku bija pieiekami nopielni un principiāli cilvēki, kuriem arī Stalīna ēras beigu posmā, pēc «vietējo» zinātnieku masveida atlaišanas izdevās saglabāt samērā augstu LZA un Latvijas augstskolu līmeni, radīt pretparu zinātnisko karjeristu un avantrīstu ieplūšanai Rīgā no ciemā PSRS reģioniem.

1951.—54. gadā turpinājās burzūāziski nacionālisma recidīvu kritika. Asu kritiku izpelnijs pat Roberta Pelše grāmata «Latviešu un krievu kultūras sakari» (Rīga, 1951), jo pēc recenzenta J. Bumbiera domām (PLK, 1953, Nr. 5) autors tikai aplūkojis latviešu literatūras, teātra, tēlojšūnas un muzikālās mākslas attīstību krievu kultūras ietekmē, bet pat nepieminot, ka «lejenīsimis ir krievu un pasaules kultūras augstākais sasniegums, kas izšķiroši ietekmēja latviešu progresīvās kultūras attīstību» un neaplūkojot krievu kultūru šķiriski. R. Pelše cīldinot K. Valdemāru, V. Purvīti, Aspaziju un pat Bauņu Kārli, pieminot, ka «Bauņu Kārļa komponētā himnas muzika pēc savas uzbūves un ritma radniecīga pazīstamajai ļvova komponētai krievu himnai», «Lūk, kā prof. R. Pelše «popularizē» krievu kultūras ietekmi uz latviešu kultūru!» — reforiski iesaucas J. Bumbiers.

Turpinājās «vispusīga biedra Stalīna ģeniālo valodniecisko darbu studēšana un zinātniskā, pētniecības darba pārkārtošana biedra Stalīna darbu gaismā». «Ģeniālā» darba «Marksisms un valodniecības jautājumi» publicēšanas pirmajai gadadienai 1951. g. 15.—16. jūnijā tika veitīta īpaša LZA zinātniska sesija, kurā referēja prezidents J. Peive, akadēmiķi A. Upīts, J. Zutis, R. Pelše, P. Valeskalns un F. Deglavas. Vēl agrāk, 1949. g. 20. decembrī, LZA tika veitīusi J. Stalīna 70. dzimumdienai svinīgu sapulci, kurā A. Pelše nola-

sīja referātu «Stalīns — lielais cilvēku sabiedrības pārveidotājs», J. Peive — «J. V. Stalīna loma padomju zinātnes attīstībā», A. Upīts — «Josifs Visarionovičs Stalīns» un K. Stradiņš — «Stalīns — latviešu tautas draugs, skolotājs un atbrīvotājs». 1952. g. 11. decembra kopsapulce bija veitīta citam J. V. Stalīna «ģeniālam» darbam «Sociālisma ekonomiskās problēmas PSRS Savienībā», un 1953. gadā tika iecerēta kārtējā ZA pētījumu pārkārtošana šī darba ideju gaismā, ko pārtrauca tās autora nāve, kurai drīz vien sekoja pēdējā «ģeniālā» darba nodošana aizmirstībā.

Savukārt akadēmiķis A. Šmits nenoguris pārkārtoja bioloģiska profila institūtu darbus saskārā ar O. Ļepešinskās murgu mācību par šunu veidošanos no «dzīvās vielas». Šīs mācības filozofiskam pamatojumam bija pievērsies P. Valeskalns, taču 1951. g. 9. augustā ZA Prezidijs sēdē sūrojās, ka viņam vienam esot jāvada tēma: «Šunu veidošanās no dzīvās vielas un metafizisko šunu teoriju kritika», ierosinot tēmas vadību uzticēt... pašai Olgai Borisovnai Ļepešinskai. Tam piekrita arī prezidents Peive («ar Ļepešinskās palīdzību Valeskalnam būs vieglā tēmu vadīt»). Tika izveidopta arī ZA komisija, kam bija jākontrolē darbs Stalīna iecērēto «lielo komunisma celtņu sekmešanai» Krievijā, Ukrainā, Turkmenijā, un kādā no prezidijs sēdēm tika izteikta nožēla, ka Latvijas enerģētiki neesot tiktāi pa virzīšu Daugavas kaskādes HES projekts, lai tās varētu iekļaut «dižo komunisma celtņus kategorijā. Drīz arī sākās pamatojums Pļaviņu HES celtniecības projekts, uzdevumam.

Bija arī citi nopielni, ZA cienīgāki pasākumi, kā PSRS Vēstures un filozofijas nodaļas sesija par Balījas tautu feodālisma perioda vēstures problēmām un Latvijas PSR Vēstures 1. daļas maketa apspriešana akadēmiķi B. Grekova vadībā (kopā ar Latvijas, Lietuvu un Igaunijas ZA, Rīgā, 1951. g. 20.—25. nov.), Rīgas 750. gadu jubilejai veitīta ZA zinātniska sesija (1951. g. 26. nov., referenti: K. Stradiņš, A. Drīzulis, J. Zutis, A. Krūmiņš), jaunā medicīnas preparāta furacīlna liešanās pieredzei veitīta konference (1951. g. 2.—3. jūlijā), borātu ķīmijas konference (A. Ķešāna vadībā, Rīgā, 1952. g. 23.—24. oktobrī), indāna savienojumu ķīmijas konference (G. Vanaga vadībā, 1952. g. 26.—27. decembrī) u. c.

ZA tradicionālās bija kļuvušas kopš 1948. gada rīkotām zinātniskās sesijas visos Latvijas novados, kuru nozīme vienādām bija visai augstu; tās skāra medicīnas, laukaimniecības, folkloras, arheoloģijas un etnogrāfijas, vietējo izrakteru izmantošanas, jaunu rūpniecības nozaru attīstības un ražošanas progresā problēmas un izraisīja vietējās sabiedrības dzīvi interesu. Atzīmējama arī PSRS Medicīnas zinātņu akadēmijas prezidijs paplašināt izbrāukuma sēde Rīgā kopā ar Latvijas, Lietuvu un Igaunijas ZA prezidijs (1953. g. 11.—13. jūnijā), kur piedalījās ievērojamie medīki N. Konovalovs, A. Nestorovs, L. Mjasnikovs, A. Bakulevs, A. Sisins, I. Kurucs, Igaunijas ZA prezidents J. Eihfelds, apspriežot tuberkulozes un citu slimību profilexes, fizioloģijas un miega terapijas problēmas, kā arī medicīnas zinātnes attīstību Baltijā vispār. «Cīņā jau bija iespiests latviešu zinātnieku raksfs (1953. g. 21. martā) pret zinātnes falsifikāciju — Lisenko garā traktētu Olaines priedes un egles saauguma izskaidrojumu kā priedes pārvēršanos eglē. Kaut arī T. Lisenko savā žurnālā ievietoja asu pretrakstu, latviešu biologu (varbūt P. Galenika?) viedoklis vēstīja zinātnes atdzīmānu. Pamatā arī Latvijas zinātne bija ienācis «Hruščova atkunīns», gan vēl ne sābiedriskajās zinātnēs.

Sākās patiesām zinātnisku diskusiju periods, ar vienkāršu dažādību. Tika sarīkota ZA Prezidijs paplašinātā zinātniska sesija par Latvijas arhitektūras vēstures problēmām (Rīgā, 1954. g. 12.—14. aprīlī), ar PSRS ZA, PSRS Arhitektūras zinātņu akadēmijas, Igaunijas un Lietuvu arhitektu piedalīšanos, kur izraisījās asa diskusija par vācu arhitektūras mantojumu, ko A. Mālmeisters un L. Birzīte mēģināja traktēt vulgāri primitīvi kā «vācu sunu — brūnīnieku» koloniālisma mantojumu; vismaz morālu pārspēku tomēr guva pretējais viedoklis, kaut arī tas nenovērsa Vecrīgas centra vēsturiskās apbūves iznīcināšanu. Turpretī Baltijas republiku ekonomikas domas vēstures apspriedē (Rīgā, 1954. g. 14.—15. jūnijā) pārsvaru guva pretējs viedoklis; atšķirībā no igauņiem latviešu ekonomisti (pat tāda lēcoša zvaigzne, kā P. Dzērve) vērsās pret vācbaltiešu devumu tautsaimniecībā, aizstāvot dogmatiski markistiskas pozīcijas.

1958. g. 24.—28. aprīlī notika zinātniska konference par jaunlatviešu kustības šķirksto būtību un vēsturisko nozīmi, kas izraisīja dzīvu interesu (ik dienas vairāk nekā 450 klausītāju!). Kaut arī pamātreferenti ienāma dogmatiskas pozīcijas, taču E. Sokola referātā un debašu pamāvreitējumā izkrustījās doma, ka jaunlatviešu kustībai (pēc šķirksto būtības — augošā latviešu burzūāziski kustībai) konkrētajos vēsturiskajos apstākļos esot bijusi liela progresīva nozīme. Diemžēl, 1961. gadā tika uzstiepts gluži pretējs oficiāls viedoklis, kas uz gadu desmitiem aizturēja vēsturiskus objektīvus spriedumus un tika atspēkots tikai 1989. g. aprīlī LZA notiņās.

«Hruščova atkunīns» Latvijā saistīs ar «nacionālkomunistu» kustību, E. Berkla, V. Krūmiņu, K. Ozoliņu, P. Dzērves u. c. «jaunā viļņa» komunistu izvirzīšanos vadībā, ar pretošanos rusifikācijas un forsēšanas industrializācijas spiedienam. Šīs tendences nepagāja secen arī

Latvijas ZA. Jau 1953. g. 25. jūnijā ZA prezidijs sēdē tika izlemts, ka darbvedība prezidijs un ZA iestādēs «jāved» latviešu valodā. 1956. gada tiek nodibināta Dabas aizsardzības komisija (priekšsēdētājs — P. Valeskalns) un pāris gadus vēlāk — komisija Rīgas atmosfēras tīribas pakēpes pētīšanai un priekšlikumu izstrādāšanai, kas darāms, lai Rīgas gaisu pasargātu no saindēšanas ar fabriku dūniem, veselībai kaitīgām gāzem un izstarojumiem (priekšsēdētāja — L. Liepiņa); piebildīsim, ka šīs komisijas darbības rezultāts bija Rīgas superfosfāta fabrikas slēgšana.

Ar ZA Prezidijs 1959. g. 7. maija sēdes lēmumu pie Latvijas PSR ZA dibināja Latvijas Dabas un vēstures biedrību; šī biedrība kā Latvijas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrība aktīvi darbojas joprojām, kauflā arī sen jau ārpus ZA sastāva. Jau 1958.—59. g. biedrība protestēja pret Aizkraukles HES celtniecību, Daugavas senlejas un Staburaga izpostīšanu, saņemot vairāku LZA locekļu aktīvu atbalstu.

1957. g. pēdējā aizlaidīga pensija veco stālinieti J. Bumieru un pēc F. Deglava īslaicīgas darbošanās Ekonomikas institūta direktora amatā viņu te nomainīja «berklavismā» galvenais ideologs Pauls Dzērve, kas centās institūtā pamato Latvijas PSR tautsaimniecības attīstības jaunas, vietējām apstākļiem labvēlīgas koncepcijas. ZA Prezidijs sēdēs 1958. g. vairākkārt spriesīs par Latvijas Enciklopēdijas veidošanu, tika uzsākta pārī vārdu šķirkļu veidošana. Diemžēl, pie enciklopēdijas veidošanas (Lat. PSR Mazā enciklopēdija) varēja atgriezties tikai 5. gadus vēlāk, V. Samsona vadībā.

1957. gada tika iedibināta Latvijas PSR Valsts prēmijas — to pirmo ieguvēju skaitā bija J. Endzelīns (par Latvijas vietvārdu I. dalu), M. Stepermanis un J. Kalniņš, tāpat S. Hillers, S. Zajeva, E. Gudrinece, A. Blūgers — par furacīlinu. 1959. gadā I pakēpes prēmiju saņēma arī G. Vanags. Bija vēl citi prēmiji ieguvēji.

Jau 1957. g. radās doma par Latvijas PSR ZA prēmiju (resp. ZA Prezidijs prēmiju) iedibināšanu, taču attiecīgais lēmums aizkavējās līdz 1961. gada sākumam. Tika iedibināta viena I prēmija (1200 rubļu apmērā), viena II prēmija (800 rubļu apmērā) un divas III prēmijas (600 rubļu apmērā katrā), kas piešķiramas konkursa kārtā. Ar laiku mainījās prēmiju skaits un piešķiršanas noteikumi (ne tikai par darbiem jaunas tehnoloģijas izstrādāšanā un ieviešanā ražošanā vien, bet arī par izcilību pētījumiem vispār, īpaši par zinātnisku monogrāfiju publicēšanu). Šīs ZA Prezidijs prēmijas tika piešķirtas līdz pat LZA transformācijai 1992. gadā, un tās ir vainagojušas daudzus ZA institūtu ietvaros veikus pārī iedibināšanas atcerējus.

1958. g. 26. janvārī ar LZA Prezidijs lēmumu tika nodibināta Latvijas dabaszinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālā grupa, ko vēlāk pārdevēja par Latvijas Dabaszinātņu un tehnikas vēsturnieku apvienību (kopš 1992. g. — Latvijas Zinātņu vēstures asociācija), kas darbojās P. Valeskalna un J. Stradiņa vadībā, veicot sistematiskus pētījumus par Latvijas zinātņu pagātni, regulāri izdot rakstu krājumus par zinātņu vēsturi un izcilākajiem Latvijas zinātniekiem veltītas biogrāfiskas rakstura monogrāfijas, rīkojot Baltijas zinātņu vēstures konferences (līdz 1993. g. tādas notikušas 17., 1996. g. 17.—19. janvārī iecerēta 18. Baltijas zinātņu vēstures konference Rīgā, kas būs vēlāk veitīta arī LZA 50. gadu dibināšanas atcerējā).

E. Berkla, kurš kā LPSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks cīta starpā pārzināja arī zinātnes jomu, 1958. g. 27. novembrī piedalījās ZA Pre

JAUNĀKĀ ĀRZEMJU LITERATŪRA LATVIJAS AKADĒMISKAJĀ BIBLIOTĒKĀ

1995. g. 8. decembrī

1. Searching DIALOG: The complete guide. Oxford, 1991.
2. Clayton, M. Managing library automation. Aldershot, 1992.
3. Renfrew, C. Archaeology and language. London, 1988.
4. Furtmüller, C. Denken und Handeln. München, 1983.
5. Jordan, P. Staff management in library and information work. Aldershot, 1995.
6. Day, A. The New British Library. London, 1994.
7. Collection management in academic libraries. Aldershot, 1991.
8. Bawden, D. User-oriented evaluation of information systems and services. Aldershot, 1990.
9. Volz, K.-R. Förderung der Erstaufforstung in den neuen Bundesländern. Bonn, 1991.
10. Weber, H. C. Parasitismus von Blütenpflanzen. Darmstadt, 1993.
11. Handbook of plant cell culture. Vol. 6. New York etc., 1983.
12. Schlaib, L. Art & physics: Parallel visions in space, time and light. New York, 1991.
13. Adjustable speed AC drive systems. New York, 1981.
14. Perspectives on packetized voice and data communications. New York, 1991.
15. Microcomputer control of power electronics and drives. New York, 1987.
16. Radar cross sections of complex objects. New York, 1990.
17. MOS switched — capacitor filters. New York, 1984.
18. Principles of expert systems. New York, 1988.
19. Vector quantization. New York, 1990.
20. Nonvolatile semiconductor memories. New York, 1991.
21. Modern acoustical imagin. New York, 1986.
22. Microcomputer — based expert systems. New York, 1988.
23. Visual communications systems. New York, 1989.
24. Singular perturbations in systems and control. New York, 1986.
25. Power transistors: Device design and applications. New York, 1984.

26. Multichip modules. New York, 1991.
27. Bingham, H. Lost city of the Incas. New York, 1968.
28. Tompkins, P. Das geheime Leben der Pflanzen. Frankfurt am Main, 1990.
29. Thompson, A. A., Jr. Economics of the firm: Theory and practice. Englewood Cliffs, 1989.
30. Gunther, W. D. Study guide to Thompson, A. A., Jr. «Economics of the firm». Englewood Cliffs, 1989.
31. Business policy. Homewood, 1991.
32. Schmookler, A. B. The parable of the tribes. Boston, 1986.
33. Norton, P. Back from Westminster: British members of Parliament and their constituents. Lexington, 1993.
34. Harper, C. L. Exploring social change. Englewood Cliffs, 1989.
35. Effective business communication. Boston, 1992.
36. Nivola, P. Regulating unfair trade. Washington, 1993.
37. Gorenstein, H. Put it in a memo: A practical guide to persuasive business writing. Boston, 1992.
38. Engineering graphics problems book. New York, 1985.
39. Vögtle, F. Superamolecular chemistry. Chichester, 1991.
40. Lehn, J.-M. Supramolecular chemistry: Concepts and perspectives. Weinheim, 1995.
41. Annual review of physical chemistry. Vol. 41. Palo Alto, 1990.
42. Annual review of physical chemistry. Vol. 42. Palo Alto, 1991.
43. Annual review of physical chemistry. Vol. 43. Palo Alto, 1992.
44. Annual review of physical chemistry. Vol. 44. Palo Alto, 1993.
45. Annual review of physical chemistry. Vol. 45. Palo Alto, 1994.
46. Annual review of ecology and systematics. Vol. 21. Palo Alto, 1990.
47. Annual review of ecology and systematics. Vol. 22. Palo Alto, 1991.
48. Annual review of ecology and systematics. Vol. 23. Palo Alto, 1992.
49. Annual review of ecology and systematics. Vol. 24. Palo Alto, 1993.
50. Annual review of ecology and systematics. Vol. 25. Palo Alto, 1994.

LZA sadarbība ar ārvalstu partneriem turpinās

Līdz 1996. gada 1. janvārim LZA ir parakstījusi 19 sadarbības līgumus ar dažādu valstu radnieciskām organizācijām. Tieks strādāts arī pie jaunu līgumu partneru mēkšanas.

Baltijas valstu ZA prezidentu tikšanās reizē 1995. gada septembrī tika parakstīts Protokols, kas papildus jau agrāk noslēgtajam sadarbības līgumam paredz arī zinātnieku apmaiņu. Jāatzīmē igauņu zinātnieku lielā interese par darbu Latvijas zinātniskajās iestādēs, jo jau tagad saņemti pieteikumi visas apmaiņas kvotas apjomā.

LZA Starptautiskā daja koordinē sadarbību ar vairākiem vadošām starptautiskām zinātnes organizācijām (ICSU, IFSI), kuru sastāvā ir arī LZA.

Jāatzīmē, ka lielākā daļa LZA sadarbības partneru pievērs sevišķu vērību tam, lai būtu noteikta tēma vai projekts ar attiecīgās valsts pārstāvjiem. stingri šādu kārtību prasa iešrot Brītu Akadēmija, Londonas Karaliskā Biedrība, Karaliskā Zviedrijas Zinātņu akadēmija, savukārt mūsu kolēģi no Norvēģijas Zinātnes un literatūras akadēmijas īpaši aicina pieteikties gados jaunus zinātniekus un piedāvāt palīdzīt tiem arī atrast iespējamas sadarbības partnerus šajā valstī. Lai jūs nebaida lielais attālums un ceļa izmaksas: izmanojot prāmju un dzelzceļa satiksmi, nokļūsana Norvēģijā ir relatīvi lēta.

Pieteikties uz zinātniskās apmaiņas braucieniem var saskaņā ar «Noteikumiem par piedalīšanos zinātniskās apmaiņas programmās LZA līgumu ar ārvalstīm ietvaros» (skat. «Zinātnes Vēstnesis», 1995. g. nr. 4).

LZA Prezidijs aicina potenciālos apmaiņas dalībniekus meklē iespējas paredzēt līdzekļus, lai nodrošinātu ārvalstu kolēģu prezentāciju izdevumu segšanu.

Mēs pateicamies LZA Ekonomikas institūta, LVU Latvijas Vēstures institūta, LZA Literatūras, folkloras un mākslas institūta, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, VU «Jūras geoloģija» un LU Geoloģijas institūta valdībām par sniegto finansiālo atbilstību ārvalstu apmaiņas partneru uzņemšanā 1995. gadā.

Lai nodibinātu jaunus kontaktus un iepazītos ar iespējamajiem sadarbības partneriem, lai veidotu vai turpinātu kopīgus zinātniskus projektus, aicinām izmantot iespējas, ko paredz Latvijas Zinātņu akadēmijas noslēgtie starptautiskās sadarbības līgumi.

Pieteikumus apmaiņas braucienam 1996. gadā lūdza iesniegti LZA Starptautiskajā dajā līdz 1996. gada 1. maršam.

Papildus informāciju par līgumiem un atbilstošajām kvotām, kā arī par LZA sadarbību ar starptautiskajām organizācijām var saņemti LZA Starptautiskajā dajā.

Telefons 7223922 vai 7227391.

Redaktore Zaiga Kipere.

«Zinātnes Vēstnesis».

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas aplieciņa nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

1996. gada 16. janvārī notiks LU Psiholoģijas zinātnes habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde [Kronvalda b. 4, 252. aud.]:

— plkst. 13.00 promocijas darbu psiholoģijas doktora zinātniskā grāda legūšanai aizstāvēs

IRENA KOKINA.

Temats «Psiholoģijas priekšmets sākumskolā kā bērna pašizziņas un pašaudzināšanas stimulējošais faktors».

Recenzenti: Dr. habil. paed., prof. Dz. Meikšāne,

Dr. psych., doc. I. Krūmiņa, Dr. psych., doc. L. Prindule.

— plkst. 15.00 promocijas darbu psiholoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

VALĒRIJS DOMBROVSKIS.

Temats «Skolotāja priekšstāts par skolēna personību».

Recenzenti: Dr. habil. psych., prof. Ā. Karpova,

Dr. psych., Dr. habil. paed., prof. I. Plotnieks, Dr. psych.

O. Nikiforovs.

* * *

1996. gada 19. janvārī VZPI «Lauksaimniecības polimēri un ūdenssaimniecība», Jelgavā, Dobeles ielā 43 notiks Inženierzinātņu nozares ūdenssaimniecības un meliorācijas specialitātes habilitācijas un promocijas padomes sēde, kurā promocijas darbu aizstāvēs

VILNIS BERLANDS

par tēmu «Mikroapūdeņošanas sistēmu elementu un hidraulisko aprēķinu pilnveidošana».

Recenzenti: Dr. habil. ing. Ē. Golubovskis, Dr. habil.

ing. H. Smilga, Dr. ing. V. Labrencis.

Ar promocijas darbu var iepazīties VZPI «Lauksaimniecības polimēri un ūdenssaimniecība» bibliotēkā.

* * *

1996. gada 24. janvārī plkst. 15.00 Latvijas Universitātes Vēstures nozares habilitācijas un promocijas padomes atklātajā Sēdē Rīgā, Brīvības bulvāri 32, 9. auditorijā

HARIJS TUMANS

aizstāvēs promocijas darbu par tēmu «Tradīcija arhaisko Atēnu vēsturē (8.—6. gs. p. m. ē.)».

Recenzenti: Dr. habil. hist. J. Veinbergs, Dr. habil.

hist. L. Taivāns; Dr. hist. V. Pāvulāne.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā.

* * *

LZA Filozofijas un socioloģijas institūta promocijas padomes filozofijas nozare filozofijas vēstures apakšnozarē atklātā sēdē 1996. gada 1. februārī plkst. 13.00 [LZA Prezidijs sēžu zālē, Turgeņeva ielā 19] disertāciju «Psihoanalyze un dekonstrukcija: cilvēka problēma Žaka Lakāna un Žaka Deridā interpretācijā» filozofijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

ELGA FREIBERGA.

Recenzenti: Dr. habil. phil. prof. Augusts Milts, Dr. phil. Ella Buceniece, Dr. psih. Viļa Sile.

Ar disertāciju var iepazīties LZA Filozofijas un socioloģijas institūta Informācijas kabinetā, Turgeņeva 19, 511. telpā.

RTU Mašīnbūves un mašīnzinību habilitācijas padomes atklātajā sēdē 1995. g. 4. decembrī, pamatojoties uz Latvijas zinātniskā grāda pretendentes — tehnisko zinātņu kandidātu sēdē 1996. gada 1. februārī plkst. 13.00 [LZA Prezidijs sēžu zālē, Turgeņeva ielā 19] disertāciju «Nelineāro vibroālsardzības sistēmu statistiskā optimizācija» un citu viņas zinātnisko darbu novērtējumiem, recenzētu aizklātās balsošanas rezultātiem, recenzētu komisijas lēmumu un Padomes aizklātās balsošanas rezultātiem, tika nolēmts

— pielīdzināšanas kārtībā piešķirt inženierzinātņu grādu mašīnbūves un mašīnzinību apakšnozarē VENERAI GILAZUTDINOVAI.

No astoņiem klātesošajiem padomes locekļiem par zinātniskā grāda piešķiršanu nobalsoja 8, pret — neviens.

* * *

RTU Mašīnbūves un mašīnzinību habilitācijas padomes atklātajā sēdē 1995. g. 4. decembrī, pamatojoties uz Latvijas zinātniskā grāda pretendenta — tehnisko zinātņu kandidātu V. GILAZUTDINOVAS disertācijas «Nelineāro vibroālsardzības sistēmu statistiskā optimizācija» un citu viņas zinātnisko darbu novērtējumiem, recenzētu aizklātās balsošanas rezultātiem, recenzētu komisijas lēmumu un Padomes aizklātās balsošanas rezultātiem, tika nolēmts

— pielīdzināšanas kārtībā piešķirt inženierzinātņu doktora grādu mašīnbūves un mašīnzinību apakšnozarē VLADISLAVAM MALGINAM.

No septiņiem klātesošajiem balssiesīgajiem padomes locekļiem par zinātniskā grāda piešķiršanu nobalsoja 7, pret — neviens.

KONKURSS

NACIONĀLAIS BOTĀNISKAIS DĀRSZS, saskaņā ar statūfiem un direktora ievēlēšanas laika izbeigšanos, izsludina

KONKURSU

uz direktora vietu.

Konkursa termiņš — 1 mēnesis no izsludināšanas dienas.

Iesniedzamie dokumenti:

1. Iesniegums.
2. Autobiogrāfija.
3. Kadru anketā.
4. Augstākās izglītības diploma un zinātniskā grāda diploma kopijas.
5. Botāniskā dārza attīstības koncepcija.

Tālrunis uzziņām — 945460, 945463.

Redkolēģijas vadītājs akadēmikis Ēvalds Mugurevičs.

Redkolēģijā: akadēmikis Mārtiņš Bekeris, akadēmikis Juris Ekmānis, LZA goda loceklis Jānis Graudonis, doc. Elmārs Beķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars Martinsons.

Redakcija: Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Tālr. 212706.

Indeks 77165.

Iespējot a/s «Preses nams» tipogrāfijā,

Rīgā, Balasta dambī 3.

Augstspiede. 1 uzsk. Iespējot.

Metiens 1000 eks.

Pasūtījums Nr. 12.